

Budapestre vonatkozó újságcikk

Osztályozás

091

Szerző:

F. K. G.

Cím:

„Érc, márvány és könyv nem hagy enyészni soha”

Forrás:

Újság

Hely

Idő

„1943”

Személy

Bp.

(Hely)

1943. máj. 21.

(Idő)

(Köt. v./füz.) ((

„ÉRC, MÁRVÁNY, ÉS KÖNYV NEM HAGY ENYÉSZNI SOHA...”

Müncheneri Corvináink

Könyvtári köreinkben napok óta a szaktudományok doyenje, Gyalui Farkas professzortól kezdve a legfiatalabb gyakornokokig mindenütt izgatottan tárgyalják a müncheni állami könyvtár sorsát. Azonfelül, hogy itt őrzik a világ legszebb bibliáját, a 870-ben Kopasz Károly császár rendeletére készült „Codic aureus”-t, a négy evangéliumnak ezt az elefántcsontszin pergamenre arany betűkkel rajzolt, miniatűrökkel, iniciálékkal pazarul telihintett könyvesodáját, aminek fedele az ötvösművészet remeke, — bennünket, magyarokat, az ugyancsak a müncheni állami könyvtár őrizte hat Corvinánk sorsa érdekelné inkább.

A széthurcolt Corvinák

Mátyás király világhírű könyvtára széthurcolt kincseiből idehaza körülbelül huszonkilencet tartunk nyilván, míg a külföld százat jóval felülhaladó létszámot. Bécs udvari, Besancon városi, Brüsszel királyi, Cambridge Trinity College könyvtára, Cheltenham Phillips gyűjteménye, Drezda, Erlangen egyetemi

könyvtára, Göttinga, Göttingen hencselei, a holkhalm—halli Leicester-könyvtár, Jena egyeteme, Krakkó, Laintzban a jezsuiták, Lipsce, London, Milánó, a modenai Este, Párizs, Parma, Prága, Rómában a Casanate és a Vatikáni könyvtár, Salzburg, Stuttgart, Szentpétervár, Thorn, Verona, Velence, Volterra, Wolfenbüttel, Zágráb, mind őrznek egy-egy ritkabecsi darabot, sőt a Pierpont Morgan-gyűjtemény révén még tengerentúlra, Newyorkba is jutott belőlük. Ha meggondoljuk, minden egyes kódex utja meglehetősen viszontagságos lehetett, míg mai őrzési helyére került a 340 szobás, olaszstílusú, XV századi budai királyi palotából, ahol nagy királyunk annakidején oly gondnal építteté meg „az szép könyvtartó házat”. Az eredetileg vékony arany meg ezüst láncocskákkal könyvtárpalcukhoz erősített ritkaságok, miket arannyal átszőtt biborbársony függönyök óvtak a nap és a por ellen, a „sok pénzen szerzett nagy sok iratok, hártvás könyvek, mind görögök, mind deákok”, mint Bonfinius kései fordítója, Heltai Gáspár

meséli, „békóttetének vala drága kötésekbe, selyembe és szép kék bársonyokba, ezüst és aranyos kapcsokkal, boglárokkal” — a bennük keskeny betűkkel egymásmellé rótt soroknál sokkal viszontagságosabb történetet tudunk saját hányódásaikról mesélni.

Császári katonák „fojtásnak” használtak Corvinákat

Mátyás halála után Corvin János-tól úgy kell visszaszerezni kényszerrel jórészüket. Ulászló meg ajándékoztatja nyakra-főre belőlük, amit csak kérnek. Miksa császár is üzen ismételtén értük, követe vagy huszonötször is megfordul Budán, de a császár legalább az általa alapított bécsi udvari könyvtár feliratába beleveszi, hogy az javarészt Mátyás király könyveivel gyarapított. Van úgy, hogy menekülő királynék utipoggyásza rejti őket. Így került szerencsésen Mária révén Brüsszelbe a Corvin missale, s Izabella is mentette volna őket magával, de Erdélyben, a brassói és gyulafehérvári könyvtárakban tűz martaléka lett néhány darab. Dézs-

málta őket Ferdinánd és Gritti, s konstantinápolyi zsidóvásáron is árultak belőlük. Buda visszafoglalásakor császári katonák vertek szét egy dohos könyvekkel teli ládás, s puskacsőbefojtásnak jó volt a sok cifra, — zselé írott meg festett pergamenlap.

Még örülni kell azoknak, amik a külföld biztos épületeiben és gyűjteményben az utókor számára fentmaradtak.

A könyvgyűjtésben és a humanizmus ápolásában Mátyás első mintaképe Vitéz János volt. Izlésük egyformán, egyirányban fejlődött. Mindketten ókori klasszikusok műveit, egyházatyák és humanisták műveit gyűjtötték, másoltatták elegáns stílusú latin betűkkel, olaszos, könnyedrajzu, fonadékos színes keretdíszekkel, a beköttő-táblákon, első oldalakon pazarul színezett, aranyozott cimerekkel. A három sor fargott polcokkal ékes könyvtárteremben, ahol a közepén csak a király nyugágya állott, Mátyás nemcsak a szenvedélyes gyűjtő esztétikai látványosság-okozta örömeit élvezte, hanem buzgó olvasó is volt egyben. Könyvtárában nagy számmal szerepeltek egyszerűen csak olvasásra, forgatásra szánt rendkívül egyszerű kötésű és kivitelű példányok is, sőt néhány ösnyomtatvány.

Korának híres gyűjtői mellett azonban ő sem maradt el, s valóban kitett magáért. Nem nagyon

nézte a pénzt, ha másoltatott. Ez időben alapítja meg a nagy humanista pápa, V. M. klós a vatikáni könyvtárat, s a legszenvédélyesebb költő, aki valaha is antik szépségek propagálója volt, Petrarca gyűjti a ritka kódexeket. Mikor pedig Mátyás meghal, egy Medici főúr sóhajt fel Firenzében megkönnyebbülten: „No végre, most már olcsóbbak lesznek a kéziratok!” S azonnal lecsap a legszebb Corvinára, amit Mátyás még életében Gherardo és Monte del Fora-nál rendelt, de ami már nem jutott el a halott uralkodó udvarába, Budára. A Medici-könyvtár őrizi már meg páratlan darabját, amin még Mátyás szerepel a címlapon, külföldi uralkodók körében lefestve.

A müncheni Corvinák

A müncheni állami könyvtár őrizte Corvinák mind pergamenre másolt, XV. századi latin kéziratok. Hármuk kötése bőr, egy darabé lila bársony, egy vörös és egy kék selyemkötésű. Valamennyi kötés egykoru, eredeti. Széleik mintás, goncolt aranymetszésűek. Címeik szerint az első kódex „Aurelius Cornelius Celsus nyolc könyve az orvostudományokról”. Kétszáznégytápos kötet, díszes fehér, indafonatos címlapján Mátyás címerével. 1460–1470 körül készülhetett Firenzében, de az sem lehetetlen,

hogy idehaza, *Budán*. *Oláh Miklós* tanúsága szerint ugyanis *Mátyás Budán* saját másolóműhelyt tartott fenn, vagy harminc festővel és könyvmásolóval. Miniaturaink és másolóink nevei is ismereteseek. Mindezt előjáróban ahhoz, hogy a második kódex, a „*Beda Venerabilis 69 fejezete a dolgok természetéről, s Seneca természettudományi kérdések*” című, 72 lapos kötete valóban itt készült Budán 1490-ben. Disztes kiállítású címlapján *II. Ulászló* magyar és cseh király címere, de alatta eredetileg *Mátyás* címere volt, amelynek szív-pajzs közepén levő hollóját a fehér lengyel sasra festették át s a címer jobb- és baloldalán levő névbetűket is megváltoztatták. Hasonlóképpen átfestették a címlap díszítésében előfor-

duló cimereket is. Mindebben maga a kor nem talált volna semmi kegyeletsértőt. A ma ismert *Corvin*-kódexek közül legalább negyvennek ugyanis már *Mátyás* előtt más tulajdonosa volt. Ezeket *Mátyás* lepattozott vagy átvilágított címere alól más címer tűnik elő. Mint *Ulászló* az övét, *Mátyás* is sokszor átfestette a birtokába került disztes könyveket, ilyenformán hangsúlyozván ki a saját „*ex librisét*”. Megtette ezt a híres *Bessarion*-kódexszel is, holott itt a *Bessarion*-címer fémjelezte és hitelesítette volna az egész kulfőszerű fontosságú szöveget.

Pirostintás javítások

Viszont nemcsak ennek a most említett, de az ez után következő darabnak is rendkívüli érdekessége van. A *Cristophorus Persona* görögből latinra fordította „*Agathias görög háboruról és más külföldi történetekről*” szöveg kéziratát ugyanis a fordító saját kezeirásával *Mátyás-*

nak ajánlotta fel. Az 1483—84 táján *Nápolyban* készült kódexnek azonban a párja meg kell legyen valahol, mert azt meg *Beatricnek* ajánlotta *Cristophorus Persona*. A 110 lapos *Leonardo Aretino* fordításában másolt „*Demosthenes és Aischines beszédei*” pedig egyenesen *Vitéz Jánostól* kerültek *Mátyás* király birtokába. A szövegben pirosintás javítások nyomai végig, s az első és utolsó lapon maga a nagy humanista főpap dátummal és aláírásával hitelesíti hibahelyreigazításait.

A *Felső-Olaszországban* készült „*Seneca bolognai története Galeazzo Marescotti és Annibale Bentivoglio viselt dolgaiáról*”, valamint a 80 lapos, *Mathias Palmieri* fordította „*Aristeas Glosszái Philocrateshez*” egészíti ki a müncheni *Corvina*-gyűjteményt. Ez az utolsó *Seneca*-kötet szintén *Budán* készült, s a *Vitéz János*-félével, valamint az *Ulászló*-átfestette címerrel együtt hárman nemcsak nemzetközi viszonylatban, hanem hazánk kulturális szempontjából elsőrangú fontosságú dokumentumok.

A már készüléskor is annyira megcsodált könyvremek, kevés példány maradván csak magyar kézen, érthető, hogy a külföldiek sorát aggodva kísérjük, hisz tőlünk indultak nagyvilági vándorutjukra s magyar uralkodó dicsőségét hirdetik, aki jól választotta ki a *Bonfinius*-szal megiratott, kőbe vésett jelmondatot: „*Érc, márvány és könyv nem hagy enyészni soha!*”

T. Sz. G. dr.